

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 8. aprila 1898.

Politiški oddelek.

Pragmatična sankcija.

I.

Minoli teden je izšla važna in dalekosežna cesarska odredba. Ž njo je cesarjev netjak, nadvojvoda Fran Ferdinand d' Este, postavljen na prvo mesto poleg cesarskega prestola, podeljeno mu je vzvišeno mesto, v častni namen, da se pod osebnim navodilom cesarjevim seznanj z vladarskim posli, iz kratka: nadvojvoda Fran Ferdinand d' Este je bil poloficijelno postavljen prestolonaslednikom.

Domnevalo se je že poprej, da postane nadvojvoda Fran Ferdinand naslednik vladajočega cesarja, toda gotovega ni nihče ni vedel, ker spada naša monarhija še vedno med tiste države, katere nimajo jasnega zakona o prestolonasledstvu.

Pozdravljajoč novega prestolonaslednika s čutili iskrene radosti in s tisti neomahljivo udanostjo in zvestobo, katero smo vedno gojili napram preslavno vladajoči habsburški dinastiji, se nam zdi umestno, da se prav o tej priliki, ko je vladarsko vprašanje rešeno, če Bog da za dolga desetletja, bavimo nekoliko z vprašanjem o prestolonasledstvu v avstro-ogerski monarhiji.

Prestolonasledništvo je urejeno s pragmatically sankcijo in ker je ta največjega pomena za državopravne razmere, ni vladarsko vprašanje zgol in jedino dinastično, ampak eminentno splošno-politiško in velevažno za državo.

Pred vsem je treba konstatovati, da je cesar Karol VI. s pragmatically sankcijo svojevoljno premenil veljave hišne zakone in pogodbe, po katerih je bilo prestolonasledništvo bistveno drugače urejeno, kakor je je uredil on. Naj omenimo samo ženitno pogodbo najstarejše hčerje, cesarja Ferdinanda I., nadvojvodinje Ane, z Albrechtom V. bavarskim (1546), s katero pogodbo se je nadvojvodinja Ana odpovedala svojim pravicam na avstrijski prestol s pridržkom, da postanejo njeni potomci avstrijski vla-

darji, ako izmrje moški zarod habsburški („wenn der männlich Stamm des Hauses Oesterreich abginge und es Töchtern käme, dass als dann Sy und Ihrer Lieb Erben alles das zu erben zugelassen werden, was sy von rechts wegen hat billig erben mögen, gleicherweise als ob ainich verzicht nie beschehen were“). Na podlagi te pogodbe se je po smrti cesarja Karola VI. bavarska vladarska hiša uprla nasledstvu Marije Terezije, in priznati se mora, da ni nikomu delala krivice.

Pragmatically sankcija postavila se je tudi v nasprotstvo s prestolonasledniškim oziroma dedinskim redom Leopolda I. (pactum mutuae successionis) iz l. 1703, s katerim se je določilo, da brata Josip I. in Karol VI. podedujeta drug drugzega, in dalje, da morejo tudi njihji descendentii postati dediči, toda najprej hčere Josipa I. in šele če teh ni, hčere Karola VI. V smislu tega dedinskega reda bi po smrti Karola VI. ne bila smela njegova hči Marija Terezija zavzeti cesarskega prestola, ampak hči Karolovega starejšega brata, Marija Josipina, soproga saskega volilnega kneza.

Cesar Karol VI. je torej poprej veljavne zakone in pogodbe svojevoljno podrl, in Arneht pravi v opravičenje tega koraka, da je porabil samo pristoječo mu pravico, prenarediti od prednikov izdane zakone, katera opravičba pa ni nič kaj prepričevalna, saj tudi vladarji ne smejo enostranski preminjati pravnoveljavnih pogodb, najmanj sebi na korist, drugim pa na škodo.

Prvega povoda izdaji pragmatically sankcije ni dal cesar Karol VI. sam, ampak dali so ga l. 1712. stanovili hrvatski in slavonski in sicer vsled tega, ker cesar Karol do l. 1715. ni imel otrok. Odlični diplomat, grof Ivan Vaclav Vratislav, je nekoč rekel princu Evgeniju: Dal Bog cesarju princa, sicer postanejo avstrijske dežele spolia gentium. Vzkliknil jo tako z ozirom na dejstvo, da je bil Karol VI. zadnji moški član rodovine habsburške. Habsburžani so bili že prej večkrat v strahu, da izmrje njih rodovina. Maksimilijan II. je imel 16 sinov in hčera, a ko je umrl, prešla je krona na mlajšo takozvano graško linijo njegove hiše. Ferdinand II. je imel 7 otrok, Fer-

dinand III, jih je imel 11, Leopold I. jih je imel 16, a ko je Karol VI. nastopil vlado, bil je on jedini moški potomec habsburške rodovine in je ta rodovina razen njega štela samo še pet ženskih članov. S Karolom VI. je habsburška dinastija faktično izumrla.

Hrvatski in stavonski člani so se z ozirom na to, da Karol VI. ni imel otrok, jako bali za svoje domovine prihodnost, sluteč, da pride Hrvatska pod turško oblast, ako se zaradi nasledstva unemó boji. Zategadelj so l. 1712. izjavili, da so pripravljene pod gotovimi pogoji priznati tudi žensko descendenco, misleč pri tem na cesarja Karola VI. sestre in njih otroke.

Dvor ni bil tega nič kaj vesel, ali ker je bilo vprašanje enkrat sproženo, se ni ustavljal. Tedaj kakor še dandanes je bilo pred vsem potrebno, porazumeti se z Madjari, kateri so bili že takrat jako merodajen faktor, tako merodajen, da je princ Evgen, deset let po uveljavitvi pragmatične sankcije zapisal prav v naših dneh zanimive besede: Ako izgubimo Nizozemsko, potem bo Ogerska jedro monarhije. Najprej je dvor izposloval, da se je v Požunu sešla palatinska konferenca, katera se je izrekla, da je pod gotovimi pogoji pripravljena, priznati tudi žensko descendenco, zahtevajoč v prvi vrsti, da se država ne sme razdeliti in da morajo vse dežele ostati združene pod žezlom jednega vladarja. Toda Karol VI. je takrat še resno mislil, razdeliti cesarstvo na več delov, da dobi vsaka njegovih sester jeden delež in ker mu vsled tega izjava palatinske konference ni ugajala, je vso stvar odložil, pustivši na ta način nasledstveno vprašanje nerešeno.

Politični pregled.

Položaj. — Notranjepolitična situacija je jako nejasna. Desnica, katera reprezentuje parlamentarno večino, ni več jedina. Nemška katoliška ljudska stranka bi ministerskemu predsedniku grofu Thunu na ljubav rada igrala ulogo jezička na tehtnici, rada bi zdaj hodila z desnico, zdaj z levico, toda Slovani se nečejo dati za nos voditi. Na desnici vlada sploh precejšnje nezadovoljstvo. Čehi in Poljaki so nezadovoljni, ker hoče grof Thun jezikovno vprašanje urediti z državnim zakonom, Slovenci in Hrvatje so nezadovoljni, ker jih vlada pač hoče vpreči v svoj voz, a se za njih potrebe in želje niti ne zmení. Dočim so razmere na desnici jako zmedene, se levica čedalje bolj pripravlja na odločen odpor proti vsem vladnim odredbam in predlogam. Vse kaže, da je vladi čisto vse jedno, kako se razvijejo parlamentarne razmere, ker ona na sodelovanje parlamenta sploh več ne reflektira. Parlament je volil delegacijo in s tem je vlada dobila, kar je hotela. Vse, kar je drugače ukreniti, stori sama brez sodelovanja parlamenta.

Državni zbor. — Dne 2. t. m. je bila zadnja seja pred Veliko nočjo. Parlament je v tem času jako malo storil. V jedni zadnjih sej so se primerili hrupni prizori, ker so bile konfiskovane v drž. zboru podane interpelacije in so bili dotični redakterji obsojeni. Govorilo se je o posamičnih justičnih funkcionarjih in o justici sploh malo laskavo, toda v naši državi se mora ostro govoriti, če se hoče kaj doseči. Prihodnja seja poslanske zbornice bo šele 20. t. m., a od tedaj bo zbornica zborovala samo do 7. maja v katerem času ne more ničesar koristnega storiti.

Delegaciji — sta sklicani na dan 9. maja. Zborovanje delegacij v tem času ni ustavno. V maju delegaciji še ne mo-

reta dovoliti prispevka vsake državne polovice k skupnim potrebščinam, ker še ni določena kvota. Vlada je sklicala delegacijo, da jej dovolita novih milijonov za mornarico in da bi potem imela popolnoma proste roke napram državnemu zboru.

Pomnožitev mornarice. — Finančne razmere naše države so jako slabe, bremena, katera tišče ljudstvo, so velikanska, a vzlic temu hoče vlada tem izsesanim in sestradanim narodom zopet kri puščati. Dasi Avstrija po svoji legi in po svojih razmerah ne more tirati svetovne politike in jej torej zadošča prav majhna mornarica, vzlic temu zahteva vlada ogromno svoto 55 milijonov gld. za pomnožitev mornarice. Naj bi naša država ta denar rajše porabila za izomiko svojih prebivalcev in za deželno kulturne naprave, da pride malo naprej in da se bo smela šteti moj civilizirane države.

Razvoj nemškega radikalizma. — Wolf-Schönererjeva stranka je v parlamentu najslabša, toda vsled neumorne Wolfove agitacije rase mej narodom njen upliv neizmerno hitro. Zdaj hoče ta stranka uničiti tri, doslej znamenite nemške politike, dr. Schückerja, namestnika češkega dež. maršala Lipperta in beljaško-špitalskega poslanca dr. Steinwenderja. Proti tem trem poslancem se vodi živahna in uspešna agitacija in dobili so že celo vrsto nezaupnic. Lahko se reče, da pridobi Wolf-Schönererjeva stranka celo vrsto mandatov, ako se danes razpišejo nove volitve.

Ogerska. — Agrarni socijalizem raste mogočno, vzlic temu, da postopa vlada uprav. z bestijalno krutostjo. Te dni je bila pri nekem mestecu v Alföldu prava bitka mej kmetijskimi delavci in mej vojaštvom. Vojaki in delavci so streljali. Mnogo oseb, vojakov in delavcev, je bilo ubitih, na stotine pa ranjenih.

Rusija in Kitajska. — Zlasti odkar je Nemčija obrnila svojo pozornost na vzhodno Azijo in pod pretvezo varstva svojih podanikov vstanovila ondi svojo nasebino, začeli sta tudi Anglija in Rusija gledati, da povzdigneta svoj vpliv ondi. Seveda je bilo treba z ondotnimi vladami se pogajati. Poroča se sedaj, da je Kitajska dala Rusiji Port Artur in Taljewan v zakup in dovolila, da Rusija oba pristana utrdi in da zgradi železnico od Petune do Taljenwana ter Port Arturja ter jo zveže s sibirsko železnico. Taljenwan bo za vse države odprt pristan. Rusija bo pobirala carine, a kar bodo nesle nad upravne stroške, dobi Kitajska. Anglija se nad tem velikim vspehom Rusije močno jezi. Rusija je s tem res veliko dosegla, ker bo mogla svojo sibirsko železnico do morja potegniti, kar je eminentne važnosti za promet in trgovino. — Dasi nova poročila pravijo, da Rusija ni dobila od Kitajske tega, kar je želela, vendar ni dvomiti, da si bo Anglija vedela ondi svoj vpliv utrditi, posebno ker se Kitajska ne bo mogla ustavljati.

Kreta. — Sklenil se je že mir mej Turško in Grško, ki sta se bili zaradi Krete vojskovali in vendar še danes ni redu na tem otoku. Velevlasti nemorejo guvernerja postaviti. Sultan dela vsemogoče zapreke. Sedaj so se Rusija, Francija in Anglija izjavile, da postavijo za guvernerja grškega princa Jurija in če bi se tudi sultan ustavljal temu. Sultanu seveda to ni všeč in grškega podanika na noben način neče za guvernerja na Kreti. V svrhu, da bi imenovanje princa Jurija preprečil, predlagal je nekega Nemca za guvernerja, svojih ljudi namreč dobro ve, da nobenega ne spravi na to mesto. S tem predlogom je seveda pridobil Nemčijo za se in s pomočjo te hoče imenovanje princa Jurija zaprečiti. Bo li to šlo tako lahko, se neve. Da bi pač omenjene velevlasti odločno poprijela vmes in konečno sultanovemu komandiranju naredile konec.

Grška. — Francija, Anglija in Rusija so prevzele poročstvo za posojilo v znesku 170 milijonov, katero je prisiljena najeti grška vlada, da more Turkom poplačati vojno odškodnino in poravnati doma nastalo stroške in primanjkljaje. Zbornica je sklenila velesilam najtoplejo zahvalo izreči. — Kardicija in Giorgisa, ki sta napadla kralja Jurija, je obsodilo sodišče v